

גיור ללא כוונה לשמור תורה ומצוות כהלכה

הרב קלמן פסח (צ'אק) דוידסון

כבר שנים רבות, סוגיית הגיור לא יורדת מהפרק, הן בארץ והן בחו"ל. מקרים רבים עולים כאשר רב או גוף רבני אחד לא מכיר בגיורים של רב או גוף רבני אחר. בדרך כלל אי-ההכרה מנומקת בפגם בקבלת המצוות של הגר או בדופי בכשירות בית הדין המגייר. כדי לחקור שתי תת-הסוגיות, דהיינו קבלת מצוות ואיכות פורום המגייר, נבחר מקרה היפותטי המותח את גבולות ההלכה באופן קיצוני:

1. איש ישראל ואישה גויה חיים ביחד כזוג לכל דבר משך כמה שנים. לפני חודשים אחדים, האישה החליטה שברצונה תהלייגר, וכך הם פרטי המקרה: בן הזוג היהודי אינו שומר תורה ומצוות כהלכה אלא מקיים מנהגים יהודיים אחדים כגון מזוזה בכניסה לבית, חגיגת ליל הסדר, הדלקת נרות חנוכה, וצום ביום הכיפורים.
2. האישה טבלה במקווה כשר לפני שלשה שומרי תורה ומצוות כהלכה, שאינם תלמידי חכמים – כלומר הדיוטות כשרים – כאשר היא אומרת בפניהם שהיא טובלת כדי להיות גיורת ולהיכנס בדת ישראל.
3. בשלב כלשהו לפני הטבילה, סיפרו לה ההדיוטות שביהדות יש מצוות, וכן יש שכר לשומרן ועונש על אי-שמירתן.
4. מאז הטבילה אין לאישה שום קשר לכל דת אחרת (לא ידוע אם היה לה כזה קשר לפני הטבילה).
5. האישה מתנהגת כבעלה ומקיימת מנהגים יהודיים אחדים בלבד כנזכר לעיל וסביר להניח שלא התכוונה ליותר מזה בעת טבילתה.
6. חודשים מספר לאחר הטבילה, הזוג פנה לרב מקומי וביקש להתחתן כדת משה וישראל.
7. יש לציין שהמקרה הזה מתרחש בחוץ לארץ.

שאלת הרב המקומי היא האם, בדיעבד, האישה נחשבת יהודייה על פי ההלכה ואם מותר לו לערוך את החופה.

עיון בתת-הסוגיות:

נתחיל בדבר ברור וחד-משמעי: לכתחילה אין להדיוטות להתעסק בגיור מסיבות שיפורטו לקראת סוף התשובה. אי לכך, ההדיוטות עשו מעשה שלא יעשהוהשאלה מצטמצמת לבירור הסטטוס של האישה בדיעבד.

מלכתחילה, תהליך הגיור מושתת על שלושה מרכיבים המתקיימים בבית דין של שלושה תלמידי חכמים:

1. קבלת המצוות;
2. ברית מילה לזכר (או הטפת דם ברית למי שנימול כבר);

בנדון דידן, התשובה לשאלה תלויה בשתי שאלות מרכזיות: מהי הגדרת קבלת המצוות והאם קבלת המצוות נדרשת לכתחילה בלבד או שמא בלעדיה אין הגיור תקף אפילו בדיעבד. לא נעסוק בשאלת גיור לשם אישות מכיוון שנוכח העובדות בנדון דידן ונוכח התשובות הרבות שנכתבו בעניין, עיקר הקושי במקרה זה אינו בעיית גיור לשם דבר.

קבלת מצוות מהי?

דעה רווחת היא שקבלת מצוות פירושה כוונת המתגייר לשמור תורה ומצוות. אלא שעיון בסוגיה מגלה שתי סיעות עיקריות בפירוש המונח קבלת מצוות: הרב יוסף רוזין (הרוג'צ'ובר), והרב בן-ציון מאיר חי עוזיאל ודעימיה מצד אחד, ודעת הרב יצחק יהודה שמלקיש, בעל שו"ת בית יצחק, ודעימיה מצד אחר.

דעת הרוג'צ'ובר היא שקבלת מצוות היינו גיור **מרצון** ולא בעל כורחו. כלומר, הגר מתגייר מרצון וכך חלות עליו ממילא כל המצוות, כפי שחלות על כל יהודי באשר הוא. המתגייר מרצון הופך להיות יהודי על כל המשתמע מכך, כולל חלות המצוות. וזו לשונו (צפנת פענח, איסורי ביאה יג: ו):
"שיקבל עליו **הגירות** וזהו כוונת הגמרא (יבמות ד' מ"ז ע"ב) 'קס"ד לקבל עליו עול מצות' רוצה לומר – שיתרצה בזה לקבל **הגירות** ולא בעל כרחו".

אם כן, שיטת הרוג'צ'ובר היא שקבלת מצוות אינה אלא **החלטת והסכמת** הגר להתגייר מתוך רצון. **דעת הרב בן-ציון מאיר חי עוזיאל** דומה לדעת הרוג'צ'ובר אלא שמוסיף שהחלטת והסכמת הגר להתגייר צריכות להיות מתוך הבנת ההשלכות, לפחות לכתחילה. ובכן, הרב עוזיאל כותב שקבלת המצוות אינה כוונת הגר **לקיים** את המצוות בפועל אלא **שמקבל** על עצמו שהמצוות יחולו עליו ושייענש על מה שלא יקיים, כלומר שרצונו להתגייר עם כל המשתמע מכך. וזו לשונו של הרב עוזיאל (שו"ת משפטי עוזיאל, כרך ב, יורה דעה, סימן נח):

"הרי לך מפורש (כלומר מפירוש רש"י ורמב"ם את הביטוי 'קשים גרים לישראל (כספחת') דאע"ג שידוע לנו דרוב הגרים אינם מקיימים המצוות אחרי מילה וטבילה ובכל זאת לא נמנעו מלקבלם משום כך. אלא אומרים להם מקצת מצוות חמורות היינו עונשן של מצוות כדי דאי פריש נפרוש. אבל אי לא פריש מקבלים אותם והוא את חטאו ישא ואין ישראל ערבין עליו. (קדושין ע ב, נדה יג ב ד"ה קשים גרים). מכל האמור מתבררים הדברים כשמלה: גר **שקבל** עליו המצוות ועונשן אעפ"י שידוע שלא **יקיים** אותם מקבלים אותו אחרי שהודיעו לו מצוות קלות וחמורות ענשן ושכרן. שגם אם יחטא ויענש מכל מקום זכות היא לו לזכות באותן המצוות שיקיים אותן ומשום דילמא נפיק מהם זרעא מעליא (אולי ייצא מהם זרע מעולה. כלומר ילדים או צאצאים שומרי מצוות)."

הרב עוזיאל חוזר על דבריו (פסקי עוזיאל, שאלות הזמן, סימן סה):

"מכאן מפורש יוצא שאין דורשין ממנו לקיים המצוות, ואף לא צריך שבית דין ידעו שיקיים אותן, דאם לא כן לא יתקבלו גרים בישראל, דמי יערוב שגוי זה יהיה נאמן

לכל מצוות התורה. אלא מה שמודיעין לו מקצת מצוות הוא כדי שאם ירצה יפרוש, וכדי שלא יוכל לומר אחר כך אילו ידעתי לא הייתי מתגייר. וזהו לכתחילה, אבל בדיעבד אם לא הודיעוהו אינו מעכב. מכל האמור למדנו: שאין תנאי קיום המצוות מעכב את הגרות, אפילו לכתחילה".

משני המקורות הללו עולה שדעת הרב עוזיאל היא שמותר לקבל, אפילו לכתחילה, גר שקיבל את המצוות שכרן ועונשן אף על פי שידוע **שלא יקיים** אותן. מלכתחילה חייב בית הדין להודיעו על המצוות על שכרן ועל עונשן, כדי שיקבל הגר את החלטתו מתוך הבנת ההשלכות ושלא יהיה לו פתחון פה לומר שאילו היה יודע לא היה מתגייר. בדיעבד, אפילו לא הודיע לו בית הדין על המצוות שכרן ועונשן, אפילו כך הגיור תקף בדיעבד, אף שהגר קיבל את החלטתו ללא הבנת ההשלכות. אם כן, דעת הרב עוזיאל היא דומה לדעת הרוגצ'ובר שקבלת המצוות היא החלטת והסכמת המתגייר להתגייר עם כל המשתמע מכך, כלומר גיור מרצון, ולכתחילה החלטה זו צריכה להתקבל מתוך הבנת ההשלכות.¹

יש אומרים שדעת הרב עוזיאל היא דעת יחיד, אבל טענה זו אינה מדויקת. שכן מעבר לדברי הרוגצ'ובר שהבאנו לעיל, כיוצא בזה כתבו הרבנים משה הכהן דריהם (שו"ת והשיב משה, יורה דעה סימנים נ-נא) והרב ישראל בארי (ספר נחלת צבי, עמ' קסב), גם הם הבחינו בין **קבלת** המצוות לבין **קיום** המצוות (ועיין שם בדברי שו"ת והשיב משה, הכולל בהיתרו לגייר גם מחללי שבת ובדברי הרב בארי הכולל בהיתרו לגייר גם נשים שלא תשמרנה על טהרת המשפחה).

לדעת גדולי הפוסקים האלה יש סמך בדברי הרי"ד וז"ל (פסקי הרי"ד, יבמות מז:ב):

"אחד גר ואחד עבד משוחרר, קס"ד לקבל. פי' כמו שהגר צריך לקבל מרצונו ואין מטבילין אותו בעל כרחו, כך עבד משוחרר כששיחררו וצריך להטבילו כדי להתירו בבית ישי, צריך העבד לקבל עליו מרצונו, ואם לא קיבל עליו מרצונו אין מטבילין אותו בעל כרחו, ורמינהי במ' דב' אמ' בגר אבל עבד אין צריך לקבל. פי' דכיון דמל וטבל לשם עבדות ושייך במצוות נכשים אינו צריך לקבל עליו בטבילת שיחרור.

כלומר, גם להבנת הרי"ד, אין פירוש "קבלת המצוות" אלא גיור מרצון ותו לא. עוד סמך לדעתם הוא הדעה הנמצאת בכמה פוסקים גדולים שהטבילה היא קבלת המצוות. לקמן תובא דעת בעל שו"ת חמדת שלמה, שכתב, למשל, כמה בפעמים: "דטבילה הוי ממילא קבלת המצוות... וטבילת הגירות הוי ממילא קבלת המצוות" (שו"ת חמדת שלמה, יורה דעה, סימן כט).

כיוצא בזה כתבו פוסקים נוספים ובהם רבי אליהו בן חיים (להלן – מהראנ"ח) (שו"ת מהראנ"ח סימן צב), הרב מאיר מאזוז (במכתב הסכמה לספר זרע ישראל של הרב חיים אמסלם), הרב עזרא בצרי (שו"ת שערי עזרא, יורה דעה, סימן עד), הרב יצחק חזן (שו"ת יחווה דעת, יורה דעה, סימן ז), וכאמור, עיין לקמן לגבי דעת החמדת שלמה.

ויש לתמוה: איך הטבילה במקווה מביאה לידי ביטוי מחויבות של המתגייר לשמור מצוות לאחר הגיור? אלא הטבילה מביאה לידי ביטוי את **הרצון** של המתגייר להתגייר. זה שהמתגייר מטביל את עצמו במקווה לשם גיור, הוא הוא האקט המבטא את החלטתו להתגייר.

¹ עיין במאמרו של הרב זאב וייטמן בכתב עת **צהר**, לז, עמ' 169, שפירש ש"קבלת המצוות אינה אלא ההבנה וההסכמה, שמשמעות הגיור היא שעל הגר יחולו כל המצוות שהגר היה פטור מהן בהיותו גוי".

ועוד סמך לדעתם הוא גרסת בעל הלכות גדולות שם בסוגיה המתחילה "קס"ד לקבל עול מצוות" (יבמות מז, ע"ב) כאשר חסרות המילים "עליו עול מצוות", גרסה המופיעה גם בכתבי היד אוקספורד וגניזה 37. נשאלת השאלה: לקבל מה? ייתכן שהתשובה היא לקבל את ה**גרסות**.

בכל אופן, דברי הפוסקים הנ"ל נאמרו גם לפי הגרסה שלפנינו. לרווחא דמילתא נציין שגם בהקשר ההיסטורי ייתכן שחז"ל התכוונו בסוגיה זו להביע את התנגדותם לגיור בכפייה שהיה נהוג בתקופה טרום חז"ל, נוהג שלא עשה טוב לעם ישראל בלשון המעטה.

דעת הבית יצחק ידועה לרבים – שקבלת מצוות היינו כוונת המתגייר לשמור מצוות כהלכה **בפועל**. וכך כתב (שו"ת בית יצחק חלק ב, סימן ק, אות יג):

"בעיקר דין גרים בזמן הזה צריך לראות שיקבלו עליהם באמת **לשמור** עיקרי הדת ושאר מצוות ושבת, שהוא עיקר גדול. דמחלל שבת כעובד עבודה זרה. ואם מגייר עצמו, ואין מקבל עליו **שמירת** שבת ומצוות כדת, לא הוי גר".

כזו היא דעת רבנים גדולים רבים בני זמננו, וכן משמע מנוסח קבלת המצוות הנהוג בבתי הדין המיוחדים לגיור:

"אני מקבל על עצמי לשמור ולקיים את כל מצוות התורה, ואת כל מצוות החכמים, ואת כל המנהגים הכשרים של עם ישראל. ואני מאמין בה' אחד. שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד. ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד."

יש לציין שהרב דוד בס, אב בית דין במערך בתי הדין המיוחדים לגיור, כתב (תחומין כג, עמ' 186):
"יש אומרים שקבלת מצוות, די שתהיה קבלה עקרונית, שמקבלת על עצמה את העונש על העבירות בעולם הבא. על כל פנים, אף **שלכתחילה אין נוהגים בבתי הדין שלנו לקבל גיור כזה**, הרי בדיעבד הגיור תקף."

יש אומרים שפעם, לפני תקופת החילון, היה סביר להניח שכל גר ישמור מצוות כהלכה, מכיוון שכל הקהילות היהודיות התאפיינו בשמירת מצוות כהלכה ולא הייתה לגרים אפשרות כלל להצטרף לקהילה יהודית שאינה כזו (עיין למשל שו"ת היכל יצחק, אבן העזר, חלק א, סימן כ, אות ו'). אבל לעניות דעתי, טענה זו אינה עומדת במבחן המציאות ההיסטורית, שהרי בבית שני, כאשר התגבשו הלכות גיור כפי שקיבלנו מדור דור, היו קהילות וזרמים אפיקורסיים, וביניהם הצדוקים והבייתוסים. והנה מצאנו במסכת שבת לא: ע"א:

"תנו רבנן: מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי. אמר לו: כמה תורות יש לכם? אמר לו: שתיים, תורה שבכתב ותורה שבעל פה. אמר לו: שבכתב אני מאמינך ושבעל פה איני מאמינך; גיירני על מנת שתלמדני תורה שבכתב. גער בו והוציאו בנזיפה. בא לפני הלל, גייריה."

אותו נכרי ביקש דווקא להפוך לישראל אפיקורוס. בכל אופן, ברור שהיו והיו זרמים אפיקורסיים באותה עת, ולא היה מובן מאליו שגר ישמור תורה ומצוות כהלכה לאחר גיורו.

קבלת מצוות – אם מעכבת בדיעבד אם לאו

אם נגדיר קבלת מצוות כפי שהגדיר הבית יצחק ודעימיה הנשאלת השאלה אם היא מעכבת בדיעבד אם לאו.

דעת רמב"ם באה לידי ביטוי בעיקר בהלכות איסורי ביאה (פרק יג, הלכות יד-יז) וזו לשונו:

(יד) אל יעלה על דעתך שמשון המושיע את ישראל, או שלמה מלך ישראל שנקרא "ידידיה", נשאו נשים נוכריות בגיותן. אלא סוד הדבר כך הוא: שהמצוה הנכונה כשיבוא הגר או הגיורת להתגייר – בודקין אחריו שמא בגלל ממון שיטול, או בשביל שררה שיזכה לה, או מפני הפחד, בא להכנס לדת. ואם איש הוא בודקין אחריו שמא עיניו נתן באשה יהודית ואם אשה היא שמא עיניה נתנה בבחור מבחורי ישראל. ואם לא נמצא להם עלה – מודיעין אותן כובד עול התורה, וטורח שיש בעשייתה על עמי הארצות, כדי שיפרשו. אם קבלו ולא פירשו, וראו אותן שחזרו מאהבה – מקבלים אותן, שנאמר: "ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה" (רות א, יח)

(טו) לפיכך לא קיבלו בית דין גרים כל ימי דוד ושלמה. בימי דוד שמא מן הפחד חזרו, ובימי שלמה שמא בשביל המלכות והטובה הגדולה שהיו בה ישראל חזרו. שכל החוזר מן הגוים בשביל דבר מהבלי העולם – אינו מגרי הצדק. ואף על פי כן היו גרים הרבה מתגיירים בימי דוד ושלמה בפני הדיוטות. והיו בית דין הגדול חוששין להן, לא דוחין אותן אחר שטבלו מכל מקום, ולא מקרבין אותן עד שתראה אחריתן.

(טז) ולפי שגייר שלמה נשים ונשאן, וכן משון גייר ונשא, והדבר ידוע שלא חזרו אלו אלא בשביל דבר, ולא על פי בית דין גיירום – חשבן הכתוב כאילו הן גויות ובאיסורן עומדין. ועוד: שהוכיח סופן על תחילתן, שהן עובדות עבודה זרה שלהן ובנו להן במות. והעלה עליו הכתוב כאילו הוא בנאן, שנאמר: "אז יבנה שלמה במה" (מלכים א יא ז).

(יז) גר שלא בדקו אחריו, או שלא הודיעוהו המצוות ועונשן, ומל וטבל בפני שלושה הדיוטות – הרי זה גר. ואפילו נודע שבשביל דבר הוא מתגייר, הואיל ומל וטבל – יצא מכלל הגוים. וחוששין לו עד שיתבאר צדקותו. אפילו חזר ועבד עבודה זרה – הרי הוא כישראל משומד, שקידושיו קידושין ומצוה להחזיר אבדתו, מאחר שטבל – נעשה כישראל. ולפיכך קיים משון ושלמה נשותיהן, ואף על פי שנגלה סודן.

אם נגדיר קבלת המצוות ככוונת המתגייר לשמור מצוות כהלכה בפועל, אז קבלת מצוות אינה מעכבת לפי רמב"ם, שהרי נשות משון לא התכוונו לעזוב העבודה הזרה, וכפי שכתב הרב יהודה הנקין (שו"ת בני בני, חלק ב, סימן לו, אות א):

"כלומר [סודן הוא] הסוד שמעולם לא התכוונו אלא להמשיך לעבוד ע"ז. נמצא שלרמב"ם אין קבלת המצוות מעכבת כלל בדיעבד ולא מיעקרא הגרות למפרע בשום פנים עיי"ש, ועיין במכילתא משפטים פרשה יג שכן מצינו באבותינו כשעמדו על הר סיני בקשו לגנוב דעת העליונה שנאמר כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע עכ"ל."

בלי להיכנס לשאלה מהי הגדרת קבלת המצוות, כתב מחבר הב"ח שלפי רמב"ם אין קבלת המצוות מעכבת בדיעבד, וזו לשונו:

"וכשהיו ג' בטבילה ... כתב הרב רבינו משה בר מיימוני דכשר אף על פי שלא היה לשם קבלת מצוות כל עיקר".²

מעבר לדעת הב"ח, גם לדעתם של רבים שיטת רמב"ם היא שאין קבלת המצוות מעכבת – וביניהם המהר"א ששון (שו"ת תורת אמת, סימן כ), הרב אהרן יפה, (חידושי הריטב"א, הוצאת מוסד הרב קוק, יבמות כד: ב, בהערה), הרב יעקב קלופט (דעת יואל, אבן העזר, סימן קסא), הרב בנימין רבינוביץ' (תאומים (הפרדס, שנה לב, חוברת ה, עמ' 10) והרבנים יוסף כרמל ומשה ארנרייך (שו"ת במראה הבזק, ח"ד, סימן כ).

דעת המחבר בשולחן ערוך מורכבת. וזו לשון המחבר בשלחנו הטהור (שולחן ערוך, יורה דעה, סימן רסח, סעיף ג'):

כל ענייני הגר, בין להודיעו המצות לקבלם בין המילה בין הטבילה, צריך שיהיו בג' הכשרים לדון, וביום (תוס' ורא"ש פ' החולץ). מיהו דוקא לכתחלה, אבל בדיעבד אם לא מל או טבל אלא בפני ב' (או קרובים) (הגהות מרדכי) ובליילה, אפילו לא טבל לשם גרות, אלא איש שטבל לקריו ואשה שטבלה לנדתה, הוי גר ומותר בישראלית, **חוץ מקבלת המצות שמעכבת אם אינה ביום ובשלשה**. ולהרי"ף ולהרמב"ם, אפילו בדיעבד שטבל או מל בפני שנים או בלילה, מעכב, ואסור בישראלית, יא אבל אם נשא ישראלית והוליד ממנה בן, לא פסלינן ליה.

ובסעיף יב הוסיף המחבר:

ואם לא בדקו אחריו, או **שלא הודיעוהו שכר המצות ועונשו**, ומל וטבל בפני ג' הדיטות, **ה"ז גר** אפי' נודע שבשביל דבר הוא מתגייר, הואיל ומל וטבל יצא מכלל העובדי כוכבים, וחוששים לו עד שתתברר צדקתו; ואפילו חזר ועבד עבודת כוכבים, הרי הוא כישראל מומר שקדושיו קדושין.

מורכבות דעתו נובעת בעיקר מהקושי בדבריו בין סעיף ג שבו קבע **שקבלת** מצוות בפני ג' מעכבת בדיעבד, לבין מה שכתב בסעיף יב ולפיו **הודעת** המצוות אינה מעכבת. ליישוב הקושיה כמה גישות:

דעת החמדת שלמה היא שיש לחלק בין **הודעת** המצוות לבין **קבלת** המצוות. כלומר **הודעת** מצוות ספציפיות, קלות וחמורות, אינה מעכבת בדיעבד ואילו **קבלת** מצוות בסתם, אכן מעכבת בדיעבד. נחזור לשיטת חמדת שלמה בהמשך התשובה.

² אמנם, יש מפרשים את כוונת מחבר הב"ח שלדעת הרמב"ם טבילת הגר כשרה כל עוד היו ג' בשעת הטבילה למרות שלא הייתה לשם גיור. ופירוש זה מבוסס על גרסת מכון ירושלים הגורסת "היתה" במקום "היה". אלא שבדפוס ראשון של הטור המילה מופיעה "היה" ולא "היתה". אם כן, הקודמן לא יכול להיות "טבילה". ו"לשם" אינו "לשם" אלא "לשם", צורה של שם המופיעה פעמים רבות בב"ח. וכן כתב הרב יהודה הנקין על פירוש המילה "לשם" ("על אף שנגלה סודן", הצופה, 6 לחודש יולי 2006). בכל אופן, כך פירשו רבים את דעת מחבר הב"ח שלשיטת רמב"ם אין קבלת מצוות מעכבת בדיעבד, וביניהם בעל חמדת שלמה (חמדת שלמה, יורה דעה, סימן כט), בעל בית שלמה (בית שלמה, אורח חיים, סימן קיג), הרב משה יונה צוויג (אהל משה, מהדורא תניינא, סימן סימן סד), הרב בצלאל זיוולטי (בדיני קבלת גרים, תורה שבעל פה, יג, עמ' 37), הרב אליהו שלזינגר (שואלין ודורשין, חלק ב, סימן מז), הרב שילה רפאל (גיור ללא תורה ומצוות, תורה שבעל פה, יג, עמ' 127), הרב שאר ישוב כהן (גר שחזר לסורו ושאינו שומר מצוות, תורה שבעל פה, כט, עמ' 36), הרב יעקב רוזנטל (בהלכות גירות, מוריה, ב עמ' 28), הרב יצחק רלב"ג (קבלת מצוות בגירות, תורה שבעל פה, לט, עמ' 67), הרב יעקב אריאל (באהלה של תורה, חלק ב, עמ' 104), הרב פינחס טולידאנו (ברית שלום, חלק א, עמ' 295), הרב אליהו אברגיל (דיברות אליהו, סימן נט), הרב שלמה דיכובסקי (פסקי הדין של בתי הדין הרבניים בישראל, חלק י, עמ' 198), הרב משה צוריאלי (גיור העולים מרוסיה, עיטורי כהנים 67, עמ' 34-37), והרב בנימין רימר (בסוגיה דגר קטן ובדין זכין אדם שלא בפניו, זרע בירך, עמ' 308).

יש לציין שגם אם נקבל את חילוקו של החמדת שלמה בדעת השולחן ערוך, אין זו דעת הרמ"א בדרכי משה, שהרי בבית יוסף (סימן רסח) כתב:
"וכתב בנימוקי יוסף סברא דרבוותא שאם לא הודיעוהו אינו מעכבת".

ועל זה העיר הדרכי משה:

"ולקמן בדברי רבנו (כלומר, הטור) לא משמע כן שהרי מעכב אפילו בשלשה".

והנה דברי הטור שאליהם מתייחס הדרכי משה:

"איש שטבל לקריו ואשה שטבלה לנדוטה הוי גר ומותר בישראלית חוץ מקבלת המצוות שמעכבת אם אינו ביום ובשלשה".

ומשמע שלדעת הרמ"א בדרכי משה הודעת המצוות וקבלת המצוות היינו הך. וכן משמע משו"ת תורת אמת שבו נכתב (סימן כ):

"בנדון דידן שהטבילה הועילה ואף על פי שלא היה פה קבלת מצוות, כבר כתב הרמב"ם ז"ל בסוף פרק י"ג גר שלא בדקו אחריו או שלא הודיעוהו המצוות ועונשן ומל וטבל בפני שלשה הדיוטות הרי זה גר".

המשיבת נפש (חלק ב, יורה דעה, סימן נ), דחה את חילוק החמדת שלמה וסבר (כדעת רמ"א) שאין לחלק בין הודעת המצוות לקבלת המצוות. אלא הסביר את הקושי שבדברי השולחן ערוך, יורה דעה, סימן רס"ח, סעיף ג:

"מילה וטבילה הם גמר הגירות ועיקרו ... מה שכתב [השו"ע] ... דאפילו בדיעבד מעכב קבלת המצוות שתהיה ביום ובג' היינו כשלא נגמר הגירות בג' אבל אם מל וטבל בג' דהוה עיקר הגירות עדיף טפי."

כלומר, דעת השולחן ערוך בסעיף ג היא שקבלת המצוות בג' מעכבת אך ורק אם לא מל וטבל בפני שלושה. כיוצא בזה כתבו הרב עזרא בצרי (שו"ת שערי עזרא, יורה דעה, סימן עד) והמהראנ"ח (שו"ת מהראנ"ח סימן צב)

דעת הבית מאיר גם היא שלא כדעת החמדת שלמה אלא שהוא מציע שני תירוצים אפשריים:

(א) שקבלת המצוות והודעת המצוות היינו הך ומעכבת. אלא שבסעיף יב דייק המחבר לכתוב שהודעת "שכר המצוות ועונשן" היא שאינה מעכבת;

(ב) שבקבלת המצוות שבסעיף ג מדובר בקבלת המתגייר בפני שלושה לטבול לשם גירות.

בכל אופן, גם לפי דעת החמדת שלמה, יש לעיין מה כוונתו שקבלת המצוות בסתם מעכבת בדיעבד לדעת השולחן ערוך. שהרי כתב (סימן כט אות כב):

"ולעולם קבלת המצוות ודאי דמעכב רק דזה נכלל בטבילת הגירות דכיון דטבל עצמו להיות גר ולהיכנס בדת ישראל ממילא הוי קבלת המצוות"

משמע מדבריו שסובר כדעת הרוגזיזבר ודעימיה שקבלת המצוות היינו גיור מרצון הבא לידי ביטוי בזה שמטביל את עצמו להיות גר. לעומת זאת, כתב במקום אחר (בסימן ל, אות י): "דקבלת המצוות הוא שמקבל עליו בסתם לכונוס בדת ישראל ולעשות ככל התורה והמצוה". ולפי זה נראה שדעת בעל חמדת שלמה כדעת בעל בית יצחק.

כך הסביר הציץ אליעזר (חלק טז, סימן סו):

"ומכיון שיש בענין זה קצת סתירה בדברי חמדת שלמה בנוגע לכך, מסתבר דהיה סבור בזה דלכתחילה צריך להיות ענין קבלת המצוות עי"ז שמקבל עליו בסתם לכונוס בדת ישראל ולעשות ככל התורה והמצוה, ובדיעבד מספיק בזה שיחשב כקבלת המצוות עי"ז שמצהיר שרוצה לכונוס לדת יהודית כפי שכותב בסי' ל' שם, או עי"ז שטובל עצמו להיות גר ולהכנס בדת ישראל כפי שכותב לפני כן בסי' כ"ט שם "דלעולם קבלת המצוות ודאי דמעבד רק דזה נכלל בטבילת גירות דכיון דטבל עצמו להיות גר ולהכנס בדת ישראל ממילא הוי קבלת המצוות".

דעת הרב חיים אמסלם היא שדעת המחבר בשולחן ערוך היא כדעת הרמב"ם שהביא **בסוף** סעיף ג ולא כדעת התוספות שהביא **בתחילת** סעיף ג'. סמך לדבריו הביא מדברי השולחן גבוה (יורה דעה, סימן רסח, ס"ק טז):

ויש לתמוה על רבנו [השו"ע] מאחר שהרי"ף והרמב"ם הסכימו לדעת אחת, למה סתם בתחילה כהתוס' והרא"ש, וסברת הרי"ף והרמב"ם הביא בלשון מחלוקת וכו', והכא איפכא הו"ל לכתוב סברת הרי"ף והרמב"ם בסתם, וסברת התוס' והרא"ש בלשון מחלוקת ועוד דלקמן (סי' י"ב) הביא רבנו דברי הרמב"ם בסתם והכא במחלוקת וצ"ע".

על זה כתב הרב אמסלם בזו הלשון (זרע ישראל, עמ' קלב):

ומדבריו של הרב למדנו, דלא מספקא ליה כלל בדעת מרן שדעתו לפסוק כהרי"ף והרמב"ם, אבל גדולה מזו למדנו, שמוכיח את זה ממה שפסק לקמן, דאל"כ הרי הוא סותר את עצמו מסי"ב לס"ג וכקושיית הרב בית מאיר, ובעיקר קושייתו י"ל, דכשכותב בשו"ע לשון שמשמעותו סתם ואחר כך יש אומרים, יש מקום להסתפק, אבל כאן נקט מרן בלשון ולהרי"ף והרמב"ם והזכיר את שניהם בשמותם, אדרבה להוציאנו מזה הספק בא, ור"ל שים לב כי אלו ב' ימגו תלת עמודי ההוראה והלכה כמותם ודו"ק."

וסיכם הרב אמסלם את דעתו (שם, עמ' קלג):

"דאף לדעה זו (שקבלת המצוות מעכבת הגרות) הרי דייקנו מלשון הראשונים דהיינו **קבלת ההודעה** על המצוות, ר"ל כשמודיעין לו קלות וחמורות ומקבל על עצמו למול ולטבול בעקבות הודעה זו, היינו קבלת המצוות, שצריכה הקבלה הזאת להיות בפני שלשה, ואז אם הטבילה עצמה לא היתה בפני שלשה, בדיעבד הוי גר".

תהיה אשר תהיה דעת השולחן ערוך, כמה מגדולי האחרונים כתבו בפשיטות שקבלת המצוות אינה מעכבת בדיעבד – בלי להיכנס לדיון על דעת השולחן ערוך. וזו לשונו של הרב יחזקאל בנעט (המאסף כרך ב', חוברת ה, שנה טז):

"אף זו שנתגיירה לשם איש ולא קבלה עליה עול מצוות כלל, מכל מקום גיורת היא בלתי ספק."

וכיוצא בזה כתב בספר אהל משה (צוויג), מהדורא תניינא, סימן סד, ס"ק ז:
"דעת הב"י נוטה שאין קבלת מצוות מעכבת בדיעבד".

יש לציין שהם לא דנים בקושי שנוצר בין סעיף ג לסעיף יב בשולחן ערוך, יורה דעה, סימן רסח. ויש לתמוה: מדוע לא נכנסו לדיון בקושי זה? אלא ייתכן שסבורים הם, כפי שהסביר הרב אמסלם, שפשטות הדברים בשולחן ערוך לפסוק כדעת ר"ף ורמב"ם נגד דעת התוספות.

ובכן דעת השולחן ערוך אינה ברורה, וכלל בידינו (שו"ת יביע אומר חלק ד, אורח חיים, סימן ז, ס"ק ה) שכאשר דעת השולחן ערוך אינה ברורה, יש לפסוק כדעת רמב"ם. הרב משה צוריאלי (בדואר אלקטרוני לרב חיים אמסלם (י"ח אדר תשע"ו) מחיל כלל זה גם על השאלה שלנו, דהיינו אם קבלת המצוות מעכבת אם לאו, וכותב שמכיוון שדעת השולחן ערוך אינה ברורה, יש לפסוק כדעת הרמב"ם שקבלת המצוות אינה מעכבת בדיעבד.

דעת הנצי"ב נוטה להכריע שקבלת מצוות אינה מעכבת כלל וזו לשונו (שו"ת משיב דבר, חלק ה, סימן מו):

"לשיטה זו (כוונתו לשיטת הרי"ף והרמב"ם בשאלת סמכותם של דיינים שאינם סמוכים לקבל גרים בזה"ז עיינו שם) אם קבלו איזה אנשים זה הבא להתגייר על פי זה האופן שלא לשמור דת יהדות, אף על פי שעשו שלא כדין מכל מקום הוי גר".

דעת הרב חיים עוזר גרודז'ינסקי אינה ברורה. בתשובה מפורסמת לרבים, כתב (שו"ת אחיעזר, חלק ג, סימן כו):

"אולם היכא שברור הדבר שבדאי יעבור אחרי כן על אסורי תורה, חלול שבת ואכילת טריפות, ואנו יודעים בבירור כונתו שאינו מתגייר רק לפנים ולבו בל עמו, הרי אומדנא דמוכח שמה שאומר שמקבל עליו המצוות לאו כלום הוא אם כן זהו חסרון בקבלת מצוות דמעכב."

לפי זה, בנדון דידן לכאורה גיור האשה אינה כלום מכיוון שהיה חיסרון בקבלת מצוות שמעכבת לדעת האחיעזר. אלא שיש שדייקו בלשון התשובה שאי-שמירת מצוות לבד, אפילו באופן חמור כפי שכתב שם, אינה מספיקה לפסול את הגיור. וכן כתב הרב חיים אמסלם (זרע ישראל, עמ' רלט) שכדי לפסול את הגיור, "בעינן עוד תנאי (כדי שלא יתפוס הגיור אפילו בדיעבד), שעושה את הגירות לפנים ולבו בל עמו, דהיינו שאינו חפץ באמת להתגייר". כיוצא בזה כתב הרב משה מסטבאום בתחומין, לב, עמ' 338.

מעבר לזה כתב הרב משה מרדכי הלוי שולזינגר (משמר הלוי, חגיגה, סימן ח) שלדעת בעל שו"ת אחיעזר "אין זה גר כלל כשידעין שאיננו חושב לקיים כלום ... ואין בו שום שמץ של אמונה." הרב חיים דב אלטוסקי כתב (חידושי בתרא, יבמות, סימן רסג) שהאחיעזר "מעולם לא כתב דלא יחול גרותם בדיעבד. ובפירוש אמר להיפך בסי כח", ועיין שם ואין כאן מקום להאריך.

דעת הרב שלמה זלמן אויערבך (להלן – הגרש"ז) גם היא אינה ברורה. מצד אחד, מתשובתו המופיעה בשו"ת מנחת שלמה (חלק א, סימן לה, אות ג') נראה שלדעתו קבלת המצוות מעכבת: "בהך ענינא דלפני עור, הנני רושם את אשר אמרתי מכבר להיושבים על מדין, בנוגע לחלק גדול מהגירות שנעשה לצערנו הגדול בזמננו, דאף אם היינו אומרים דדברים שבלב אינם דברים וכיון שבפיהם הם מקבלים עליהם עול מצוות אין מתחשבין עם מחשבת פגול שבלבם ונעשה על כרחו גר גמור, מ"מ לאותו סוג גרים אשר קבלתם עול מצוות קרובה להחשב כדברים שבלבו ובלב כל אדם, שלבם בל עמם, והננו כמעט בטוחים שאינם חושבים כלל לקיים ולשמור מצוות ד', בכגון דא נלענ"ד שכל המסייעים לגירות כזו, אף אם הם טועים לחשוב שהם גרים גמורים, אפי"ה גם לשטתם המגיירים אותם עוברים בלאו של לפני עור וגו', שהרי כל דבר הנעשה נגד רצון ד' קרוי מכשול, וכידוע שאסור להושיט אבר מן החי אפי' לבן נח, והוא מפני שעבירה קרויה מכשול, ונוהג לאו זה בין בישראל ובין בנכרי, וגם דבר זה סברא הוא דאין לחלק כלל בין מקרב יין לנזיר או נזיר לזין, ונמצא דמה שגר כזה חילל שבת ואכל נבלה לפני שהתיגר – לא היה בכך שום עבירה ולא נעשה כלל שום מכשול, ואילו עכשו כשהוא ממשיך ללכת בדרך זו גם להבא, הרי כל מעשיו נהפכים לפוקה ומכשול, וכיון שכל זה נעשה רק מפני הגירות – נמצא שכל המגיירים והמסייעים לכך הו"ל כגדול המחטיאו, ועוברים בלאו של לפני עור לא תתן מכשול."

אולם מצד אחר, מהגרסה המקורית בספר טבילת כלים (מהדורה ראשונה תשל"ה), נראה בבירור שלדעתו אין קבלת מצוות מעכבת:

"בהך ענינא דלפני עור, הנני רושם את אשר אמרתי מכבר להיושבים על מדין, בנוגע לחלק גדול מהגירות שנעשה לצערנו הגדול בזמננו, דאף שנקטינן דדברים שבלב אינם דברים וכיון שבפיהם הם מקבלים עליהם עול מצוות אין מתחשבין עם מחשבת פגול שבלבם ונעשה על כרחו גר גמור, מ"מ לאותו סוג גרים אשר קבלתם עול מצוות קרובה להחשב כדברים שבלבו ובלב כל אדם, שלבם בל עמם, והננו כמעט בטוחים שאינם חושבים כלל לקיים ולשמור מצוות ד', בכגון דא נלענ"ד שכל המסייעים לגירות כזו, אף שבדיעבד הם גרים גמורים, אפי"ה המגיירים אותם עוברים בלאו של לפני עור וגו', שהרי כל דבר הנעשה נגד רצון ד' קרוי מכשול, וכי'."

הרב יואל עמיטל דן במדיניות הגרש"ז בפסיקת הלכה לרבים לעומת פסיקה פרטית (המעין, תשרי תשע"ו). אחרי אריכות דברים ושיחה עם הרב מרדכי הלפרין שהיה, כידוע, מקורב לגרש"ז, הגיע הרב עמיטל למסקנה שהגרש"ז לא חזר מדעתו הראשונה אלא שינה את דבריו לפרסום ברבים.

דעת הרב משה פיינשטיין מורכבת גם היא. מצד אחד כתב כמה פעמים שקבלת המצוות מעכבת, ונראה מדבריו לכאורה שדעתו כדעת הבית יצחק בהגדרת קבלת המצוות. אלא בתשובה אחרת הרב פיינשטיין מבהיר את דעתו (שו"ת אגרות משה יורה דעה, חלק א, סימן קס) :

"בדבר הגרות שהיה אצל **ראב"י** קאנסעוואטיווער שלא היה בקבלת מצות כראוי והטבילה לא היתה לפני הב"ד אלא לפני נשיהם. הנה פשוט שהגרות אינה כלום דהא קבלת מצות מעכב הגרות ואפילו קבל כל דיני התורה חוץ מדבר אחד מעכב כדאיתא בבכורות דף ל'. וגם צריך שתהיה קבלת המצות בפני ג' ומעכב אפילו בדיעבד כדאיתא בש"ך /יו"ד/ סי' רס"ח סק"ט. ולכן בעצם יש לפקפק על הגרות שיש **רבנים** שמקבלין הא אגן סהדי ברובן שאין מקבלות המצות כדהוכיח סופן וגם שלא תהא עדיפא מבעלה היהודי שנתגיירה בשבילו שהיא רואה שגם הוא מחלל שבת ומופקר להרבה איסורין. אך עכ"ז יש מקום לומר שהוא גרות בדיעבד מאחר שאמרה לפני הבית דין שמקבלת מצות התורה ואירע גם כזו שמקבלת באמת לכן אולי דנין אף באלו שאין שומרת אח"כ דיני התורה שברור לנו שאף בעת הגרות לא קבלה בלבה, רק כדברים שבלב. אף שלדידי לא מסתבר שבשביל איזו יחידות לסלק האגן סהדי ולהחשיב לדברים שבלב אבל אולי זהו טעמייהו ויש עכ"פ מקום לזה.

ועוד יש מקום לומר טעם גדול דמה שבעלה שנתגיירה בשבילו הוא מחלל שבת ומופקר בכמה איסורין עושה שהיא סבורה שאין חיוב כ"כ לשמור המצות ואם כן הוא כגר שנתגייר בין העכו"ם שמפורש בשבת דף ס"ח שהוי גר אף שעדיין עובד ע"ז עיין שם והטעם משום שקבל עליו להיות ככל היהודים שנחשבה קבלה אף שלא ידע כלום מהמצות ידיעת המצות אינה מעכבת הגרות ורק בידע ולא רצה לקבל הוא עכוב בגרות דהא א"צ ללמד כל התורה כולה קודם שנתגייר דרך מקצת מודיעין. ולכן אף שהב"ד אמרו לה שצריך לשמור שבת חושבת שהוא רק הדור בעלמא אבל גם מי שאינו שומר השבת וכדומה טועה לומר שהוא יהודי כשר נמצא שלטעותה קבלה כל המצות שיהודי מחוייב שהוא גרות אף שמחמת זה לא תקיים עכ"פ המצות וזהו טעם שיש בה ממש להחשיבה לגיורת והוא למוד זכות קצת על הרבנים המקבלים שלא יחשבו עוד גריעי מהדיוטות."

ברור שלדעת הרב פיינשטיין לכתחילה אין להתעסק בגר שלא ישמור תורה ומצוות, אבל בדיעבד יש מקום להתחשב בסביבת המתגייר. אם סביבתו מתאפיינת ביהודים שאינם שומרי מצוות, ייתכן שהגר חשב בטעות ששמירת מצוות היא הדור בעלמא, אפילו בדברים עיקריים כגון שבת, ואין בזה לפסול את הגרות בדיעבד.

עיקר הנימוק של הרב פיינשטיין לעניות דעתי הוא בפורום המגייר האם אורתודוקסי אם לאו. יש לציין שהרב פיינשטיין עקיב בתשובותיו הרבות בשימוש במילים "ראב"י" או "ראב"י" כאשר מדובר ב"לא-אורתודוקסים" ואילו ב"רב" או "רבנים" כאשר מדובר ברבנים אורתודוקסים, גם כאלה שרוח חכמים לא נוחה מהם. בתחילת התשובה כאשר פוסל את הגיור באופן חד וחלק מדובר ב"ראב"י". בהמשך התשובה, כאשר מכניס צד להקל בדיעבד, מדובר ב"רבנים" ודו"ק.

וחוששין לו עד שתתבאר צדקותו

כתב הרמב"ם (איסורי ביאה יג: יז):

גר שלא בדקו אחריו, או שלא הודיעוהו המצוות ועונשן, ומל וטבל בפני שלושה הדיוטות – הרי זה גר. ואפילו נודע שבשביל דבר הוא מתגייר, הואיל ומל וטבל – יצא מכלל הגוים. **וחוששין לו עד שיתבאר צדקותו**. אפילו חזר ועבד עבודה זרה – הרי הוא כישראל משומד, שקידושו קידושין ומצוה להחזיר אבדתו, מאחר שטבל – נעשה כישראל. ולפיכך קיים שמשון ושלמה נשותיהן, ואף על פי שנגלה סודן.

בשולחן ערוך (יורה דעה, רס"ח, יב), פסק כך מרן בעקבותיו. נשאלת אפוא השאלה באשר לכוונת רמב"ם: ממה "חוששין" ומה דינו של הגר אם מתברר החשש לרעה? יש שכתבו שחוששין פירושו שהטילו ספק בעצם יהדותו עד שתתבאר צדקותו (עיין למשל אגרות משה, יורה דעה, חלק ג, סימן קו); או שאין לו דין ישראל לכל דבר אלא רק לחומרא (עיין אור לציון, חלק א, יורה דעה, סימן יב). לעומתם כתב הגר"א (ביאור הגר"א, יורה דעה סימן רסח ס"ק כט) שאפילו לא תתבאר צדקותו אלא שחוזר לסורו, "הריהו כישראל לכל דבר". הגראי"ה קוק צידד בפירוש ש"חוששין" היינו שמא אין הגר נחשב ישראל **הנאמן** בענייני איסור והיתר וכדומה. וזו לשונו (שו"ת דעת כהן, סימן קנג): "ומה שהצריך הרמב"ם להמתין עד שתתברר צדקותם, יש לומר שזהו רק לעניין שיהיה נאמן על האיסורים כישראל".

כיוצא בזה כתבו הרב אליהו מרדכי הלוי ולקובסין (ירחון התבונה, עמ' קו); הרב יחזקאל בנעט (המאסף, כרך ב, חוברת ה, שנה ט"ז ועיין שם שסיים את דבריו "אבל **ודאי** ישראל הוא משנתגייר **בלתי ספק**"); הרב מסעוד כהן (שו"ת פרחי כהונה, אבן העזר, סימן י'); הרב אברהם משה פינגרהוט (שו"ת רחמיך רבים, סימן יג); הרב אליהו גוטמאכר (שו"ת ר"א גוטמאכר, יורה דעה, פז ועיין שם שסיים "**דכל** דין גר יש לו"); הרב שאול ישראלי (שו"ת חוות בנימין, חלק ב, סימן סז, ועיין שם שסיים "**וכל** דיני אדם מישראל עליו").

לעניות דעתי עמדת הגר"א, הרק קוק ודעימייהו נתמכת מדיוק בדברי רמב"ם שכתב "חוששין לו עד שתתבאר **צדקותו**". כלומר, חוששין שמא הגר אינו "צדיק", השומר תורה ומצוות כדבעי, והנאמן בענייני איסור והיתר וכדומה. אבל לעצם יהדותו לא חוששין. ועוד, בנידון דידן מכיוון שאין לאשה שום קשר לכל דת אחרת לפחות מאז גיורה, יש להחיל גם את דברי הרב איסר יהודה אונטרמן שכתב (שבט מיהודה, שער חמישי, הלכות גרות), "במקום שאין שם חשש זה של עבודה זרה אין מחויבים לחשוש שמא לא יקיימו את מצוות התורה".

הדיוטות כפורום המגיייר

יש להבהיר שכל הדיון דלעיל מתייחס למצב בדיעבד. אבל ברור שההדיוטות עשו מעשה שלכתחילה היה אסור להם לעשות.

ראשית כל, לפי הסוגיה ביבמות והרמב"ם, נדרשים לתהליך הגיור שלושה תלמידי חכמים דווקא ולא הדיוטות. נכון האגרות משה כותב (יורה דעה, חלק א, סימן קנט) שאפילו מלכתחילה רק אחד מתוך השלושה צריך להיות תלמיד חכם, אבל בנידון דידן אף אחד מהשלושה לא היה כזה. אמנם

כתב הרב יוסף משאש (אוצר מכתבים, סימן תת"ל) שהדיוטות **עדיפים** מתלמידי חכמים, אבל לדעתו זו אין חבר בפוסקים. גם הרב משאש עצמו לא נימק כלל את שיטתו המנוגדת לעמדת הגמרא והרמב"ם.

לולא דמסתפינא, הייתי אומר שיש שתי דרכים להתגייר, הראשונה "המצוה הנכונה" בלשון הרמב"ם (איסורי ביאה, יג: יד), שמסתיימת ב**גרי צדק** (כלומר גרים השומרים תורה ומצוות כדבעי), והשנייה שאין תלמידי חכמים מזדקקין לה (כפי שכתב ערוך השולחן, יורה דעה, סימן רסח, סעי' י), שאין ללכת בה לכתחילה, ושמסתיימת ב**גרים גרורים** (כלומר גרים שאינם שומרים תורה ומצוות כדבעי).

בדרך הראשונה, זו שמלכתחילה, הגר מתגייר ב**בית דין** של ג' תלמידי חכמים. ולעניות דעתי לבית הדין בו מתגייר הגר, יש שלושה תפקידים עיקריים כדלהלן:

1. להיות נוכח בשלושת השלבים הקריטיים של הגיור, לכתחילה בכל שלושתם. נוכחותם נדרשת מגזרת הכתוב (בלשון הגמרא "משפט כתיב ביה"), אולי כי הגר צריך להתגייר בפני עם ישראל, והשלושה מייצגים את העם.
2. לעזור לגר לקבל החלטה מתוך הבנת ההשלכות. וזה מקיים בית הדין כאשר מודיעים לו מקצת מצוות שכרן ועונשן ומבהירים לו הקושי בלהיות יהודי, הן מבחינת שמירת המצוות והן מבחינת אנטישמיות האומות, וכפי שהסביר היטב הרב זאב וייטמן במאמרו "נוסח קבלת מצוות בבתי דין לגיור" (כתב עת צהר, לז, עמ' 169).
3. לשמש כעין ועדת קבלה כפי שכתב הרב ישראל רוזן (תחומין לה 218). בתפקיד זה, על בית הדין לדחות לפי ראות עיניו אדם שאינו ראוי להצטרף לעם ישראל, כפי שכתב הרב עובדיה יוסף שיש לדחות המתגייר כאשר יש חשש שיהיה לרועץ ולספחת לעם ישראל (פרוטוקול ועדת הפנים של הכנסת משנת תשל"ז, הובא בספר זרע ישראל עמ' תל"ג).

בדרך השנייה, התקפה בדיעבד בלבד, הגר מגייר את עצמו, בלי מעורבות בית דין, וכפי שכתבו התוספות על גרים גרורים (יבמות כד: ב ד"ה לא בימי דוד ולא בימי שלמה): "**דמעצמן** נתגייירו כדאשכחן גבי מרדכי ואסתר ורבים מעמי הארץ מתייהדים". וכן כתב רש"י (ע"ז: ב ד"ה אלא שנעשו גרים גרורים): "**מאיליהן** מתגייירין". אלא שגם בדרך הזו הגר צריך לגייר את עצמו דווקא בנוכחות ג', שוב מגזרת הכתוב. וסמך לדבריי מצאתי בדברי הרב הרצוג (קובץ מזכרת בענין גרות אות ב'):

"שיש להתבונן במה שבגר כתוב משפט, שלכאורה מה ענין משפט לכאן, וכי יש כאן טענות בעל דין ופסק ב"ד, וכי אינו גר עד שיאמרו לו ישראל אתה, אלא ודאי כיון שיעלה מהטבילה, הרי הוא כישראל לכל דבר, ומה ענין משפט לכאן, וצ"ל **שמשפט הכתוב בגר, אינו אלא להורות שגר צריך שלשה**".

כלומר, "משפט" הכתוב בפסוק דורש עצם נוכחותם של ג', ולא כל הדרישות שכרגיל שייכות לבית דין כגון פסק דין, וכו'. ולדרישה זו של שלושה, כל שלושה כשרים (כלומר, שומרי תורה ומצוות כהלכה) מתאימים, ולא דווקא תלמידי חכמים.

לעניות דעתי מכאן יש ליישב את סתירת השולחן ערוך הנ"ל. כי המחבר ביורה דעה סימן רס"ח עד אמצע סעיף יב, עוסק בדרך הראשונה, המתקיימת בבית דין של שלושה תלמידי חכמים,

ושמסתיימת בגר צדק. ורק בסוף סעיף יב פונה המחבר לדרך השנייה, שבה הגר מגייר את עצמו שלא בבית דין, והופך להיות גר שבגדר גרים גרורים. ובכן, בסעיף ג העוסק בדין השייך לגיור בבית דין המחבר מביא את דעת התוספות כדעה הראשונה, שהודעת מצוות (או קבלתן) המתקיימת בבית דין חייבת להיות בשלושה, וביום. ואם, למשל, התקיימה הודעת מצוות או קבלתן בלילה, אין כאן גיור בבית דין. לעומת זאת, בסוף סעיף יב פנה המחבר לדרך השנייה, כאשר אין בית דין בכלל אלא הגר מל וטובל בפני שלושה הדיוטות שאין להם גדר בית דין. אלא שאף שאין שם בית דין, מילתו וטבילתו חייבות להיות בפני שלושה מגזירת הכתוב, כי "משפט כתיב ביה", וכפי שכתב הרב הרצוג ועיין לעיל.

סיכום

בצירוף כל האמור לעיל ובהתחשב בדעת רמב"ם ובדעות בעל משיבת נפש, בעל בית מאיר (לתירוץ אחד) ואף החמדת שלמה (כפי שפירש הציץ אליעזר) בדעת השולחן ערוך, לאישה הנ"ל דין יהודייה על פי ההלכה, ויש להתייחס אליה כפי שמתייחסים ליהודים מלידה המתנהגים מבחינה דתית כפי שמתנהגת האישה. אי לכך, לרב השואל מותר לערוך את החופה. עם זאת, על הרב השואל לשקול אם נכון לערוך את החופה אם לאו, כפי שעליו לשקול במקרה של כל יהודי אשר אינו שומר תורה ומצוות כהלכה. אם כן, יש להתחשב הן בשיקולים הלכתיים (כגון סידור קידושין למי שלא טובלת לפני החופה), והן בשיקולים ציבוריים. ובכל אופן, יש לציין שעצם פנייתם של הזוג לרב אורתודוקסי במקום לרב רפורמי או לרב קונסרבטיבי, הנפוצים לרוב במקומם, אולי מציין פתח והזדמנות מסוימים לקרבם לתורה.

אין צורך לומר שעל הרב לעשות את מיטב יכולתו כדי להסביר לאותם הדיוטות שעשו מעשה שלא ייעשה, ושלא יחזרו על מה שעשו בתחום שאין להם בו יד ורגל, ודברי חכמים בנחת נשמעים.

הנראה לעניות דעתי כתבתי וה' יצילני משגיאות ויראני מתורתו נפלאות.

לכבוד

ידידי ומכובדי היקר משכיל ונבון הרב קלמן דוידסון שליט"א

שלום וברכה!

ראיתי את דברי שאלתך ותשובתך הנכתבים ונאמרים בטוב טעם ודעת ממקורות נאמנים לבירור המעשה שעשו אותם ג' הדיוטות, ואף כי ברור שלא יפה עשו לעמוד במקום גדולים, בענין החשוב של להכניס ליהדות שלא ע"י בית דין של תלמידי חכמים ראויים ובקיאים, מה גם "שכחו" לדבר בעניני האמונה להאריך בדבר, כפי שכתב הרמב"ם בריש פרק י"ד מהאסו"ב שזה עיקר היהדות כפי שכתב הרב המגיד, אולם בדיעבד מה שעשו עשוי מאחר שנראה מדברי השו"ת שהמתגיירת הזו חפצה מאוד ביהדות ולהכנס בכלל ישראל, ואין דבריה מן השפה ולחוץ, שבזה נחשב לספחת ולרועץ, ועל כגון זה כתב שו"ת האחיעזר בתשובה ח"ג סי' כ"ו שהזכרת, שזהו חסרון בקבלת המצוות, ואני אומר שזהו חסרון בקבלת היהדות ממש, ואיך אפשר לכסות עין השמש בכברה שיבוא אדם יצהיר בפיו כל מה שאמרו לו ואנחנו מבינים שאינו מתכוין ליהדות הס שלא להזכיר, ואין זה דומה כלל לנדונים שהובאו בדברי הרב עוזיאל ובכל הגיורים שנעשו בבתי הדין שבכל תפוצות ישראל, שידוע שהיו מקבלים גיורים, גם אם היו מבינים שלא ישמרו מצוות אבל ברור לבית הדין שהבא חפץ מאוד ביהדות, ורוצה ליקרא בשם ישראל כי זהו עיקר גדול וכלשון הכהן הגדול, רבי צדוק הכהן מלובלין, בצדקת הצדיק (סי' נ"ד) "דעיקר היהדות בקריאת שם ישראל ודי בזה", עש"ב. והארכתי בזה בכתובים כיד השם הטובה עלי, ולכן כל שניכר לבית הדין שהבא להתגייר, לבו שלם ברצונו להיות יהודי ומה גם שרצונו בא לידי בטוי בכמה וכמה מצוות ממצוות היהדות, מה שנוהגים כל הנקראים "מסורתיים", מקבלים אותו, ומינה לענין דיעבד שמה שעשו אותו הדיוטות עשוי, כפסק הרמב"ם בהלכות איסו"ב פ"ג והשו"ע סי' רס"ח, והעיקר שברור שהיא באמת חפצה להיות יהודיה וניכר ממעשיה והתנהגותה הדבר הזה.

אוסף ואומר שזו באמת אחריות כבדה והדבר מנוע מסתם אנשים גם כשרים כי מעתה אם יתגלגל ענינים לפני ב"ד אחר ועלולים לחשוב שכיון שהדבר נעשה שלא על דעת בית דין אולי אין תוקף למעשיהם, ועלולים שלא להכיר באותו הגיור, ואי הכרה

כמוה כעקירת גיור, ועקירת הגירות הוא נגד ההלכה באופן מוחלט, וכפשט הגמ' ביבמות מ"ח ע"ב, מל וטבל הרי הוא כישראל לכל דבר, ואפילו חזר לסורו כמבואר שם, וכבר ידועה תשובת הרשב"ץ ח"ג (סי' מ"ג) שאפילו היתה החזרה לסורו מיד לאחר הגירות, הרי לנו שגירות אינה מתבטלת לעולם והמבטלה הרי הוא טועה בדבר משנה ומגלה פנים בתורה שלא כהלכה, וכאן שהגיור נעשה בידי הדיוטים, אי הכרה בגיורה תוציא אותה לשוק בלא גט, וחשש ממזרויות, מלבד אונאת הגר שהוא מהאיסורים החמורים ביותר.

עכ"פ בדיעבד כפי שכתבת במאמריך מה שעשו עשוי, והנני מסכים לעיקר מסקנתך ההלכתית, יש עוד מה להאריך בזה ועוד חזון למועד.

בברכה

חיים אמסלם